

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstgevend doel

Verschijnt elke Zondag

Abonnementsprijs : 300 fr. per jaar

Postcheckrekening N° 3185.22

Beheer en Redactie : Mr René VICTOR, Justitiestraat, 21, Antwerpen.

CRISIS VAN HET GEMEENTEWEEZEN ? *

Om u de waarheid te zeggen zit ik met mijn onderwerp, alleszins met de hoofding ervan, ietwat verlegen. Crisis van het gemeentewezen? al is het met een ondervragingsteken, schuilt daarin, van meetaf aan, geen overdrijving?

De laatste dertig jaren hebben wij met dat woord zo vaak geschermd, dat het gaandeweg aan betekenis heeft moeten inboeten : crisis van het Recht of crisis van de Kunst, crisis van de zeden of van de economie, het is alsof crisistoestanden de normale uiting zijn geworden onder dewelke maatschappelijke verschijnselen zich aan ons vertonen.

Laat staan dat er een probleem bestaat, dan toch een ernstig probleem, omdat het datgene is van de gemeente als levendig bestanddeel van de nationale gemeenschap; iets meer dus dan de aanpassing van een wet, met name de wet van 1836, aan de gestadige maar rustige evolutie die de tijd met zich brengt. Iets meer, omdat het zich weerspiegelt in de bekommernis voor het teloorgaan van het beginsel dat aan de grondslag zelf van het gemeentelijk regime ligt, en van een waarde die vergroeid is met de geschiedenis van onze steden : het begrip van de autonomie. Men vreest voor de zelfstandigheid van onze gemeenten. En onmiddellijk gaat onze verbeelding terug naar een roemrijk, schilderachtig, wellicht ietwat geïdealiseerd verleden : de statige belforten, de alarmklok die de gemeentenaren ten strijd roept, de lang bevochte en door de vorsten gezworen keuren.

Maar ook meer nuchtere stemmen van administrateurs en van juristen hebben hier en elders de aandacht gevraagd voor dit probleem. Elders, waar op het Congres van de Vereniging der Nederlandse Gemeenten in 1947 een van de praeadviseurs sprak van het « vermageringsproces van de gemeentelijke

autonomie » of ook nog van de « débâcle » van die autonomie ⁽¹⁾.

Hier waar het, als het ware de stempel van de officiële erkenning kreeg toen op 13 Maart 1948 de Minister van Binnenlandse Zaken in de Kamer verklaarde : « Wij weten dat de gemeentelijke autonomie nu nagenoeg niet meer bestaat en dat het hoog tijd is dat wij ze opnieuw leven inblazen, tot heil van gans het land. »

Wat is nu die beruchte autonomie rondom dewelke men zich kommervol schaart als om de sponde van een zieke?

Voor de jurist of beter voor de specialist van het bestuurlijke recht is het antwoord vrij gemakkelijk. De autonomie is die vorm van beheer van openbare diensten die men ook territoriale decentralisatie noemt, t.t.z. deze waarbij aan bepaalde openbare besturen in een wel omschreven grondgebied een algemeen beschreven bevoegdheid is toegekend, dewelke openbare besturen t.o.v. het centraal gezag niet in hiërarchisch verband staan, maar alleen aan voorgdij zijn onderworpen.

Aldus opgevat en beschreven is de autonomie niets meer dan een vorm van beheer van openbare diensten. Maar, gelijk elke wetenschappelijke discipline, zowel in de natuur- als in de morele wetenschap, geeft deze juridische beschrijving slechts een verminkt beeld van de werkelijkheid. Zij beantwoordt nl. zo goed als uitsluitend aan overwegingen van doelmatigheid in het beheer van die of gene openbare dienst. Zij heeft geen andere waarde dan die naar dewelke wordt gekeken wanneer de overheid, om te voorzien in een openbare dienst, zijn keuze maakt tussen een openbare instelling, een regie of een gepersonaliseerde administratie.

De zelfstandigheid van de gemeente is natuurlijk veel meer : louter juridisch is zij zelf meer, al was het maar omdat zij grondwettelijk gewaarborgd is, en die waarborg zelf gaat reeds verder dan verzekering van plaatselijke behandeling van de lokale

(*) Rede gehouden op 23 October 1948 ter gelegenheid van de Jaarlijkse Academische Zitting van het Hoger Instituut voor Bestuurswetenschappen te Antwerpen.

belangen; zij garandeert bovendien de vertegenwoordiging en de medezeggenschap van de ingezetenen. Daarom beschikt artikel 31 van de Grondwet dat die belangen aan de *gemeenteraad* voor beslissing zijn toegewezen. Het spreekt vanzelf dat die dubbele waarborg werd gegeven om andere redenen dan van louter bestuurlijke doelmatigheid.

In de eerste plaats kan er geredelijk worden aangevoerd dat de gemeentelijke zelfstandigheid beantwoordt aan zekere algemene normen van de sociologie en van de rechtsphilosophie, met name aan het subsidialiteitsbeginsel.

Er is in de encycliciek *Quadragesimo Anno* een passus waar Paus Pius XI zeer sterk en overtuigend dit beginsel onder woorden wist te brengen op het gebied dat ons bezighoudt :

« Evenals datgene, » schrijft de Paus, « wat de » individuen op eigen initiatief en door eigen kracht » kunnen presteren, hun niet ontnomen en aan de » gemeenschap opgedragen mag worden, zo is het » ook een onrecht en tegelijk een ernstig nadeel, » ja, een verstoring van de goede orde, om datgene » dat door een ondergeschikte gemeenschap gedaan » en tot stand gebracht kan worden, naar een gro- » tere en hoger in rang staande gemeenschap te » verwijzen. »

Een tweede overweging is deze van de politieke voordelen van de autonomie. Beter nog dan de nationale instellingen is zij geschikt om het vertrouwen der inwoners in hun vertegenwoordiging en hun belangstelling in de openbare zaak aan te moedigen. Het lokaal gouvernement is bij uitmuntendheid de school van de democratie. Gemakkelijker dan in de grote gemeenschappen kan daar het evenwicht tussen individu en gemeenschap, vrijheid en dwang, alsmede de zelfstandige medewerking van de bevolking tot behartiging van de openbare belangen tot stand worden gebracht.

En eindelijk beantwoordt de zelfstandigheid van de gemeente, bij ons meer dan waar ook, aan de eerbied voor het historisch gegroeide, aan de rechtmatige fierheid voor de prestaties uit het verleden, al zijn zij soms « dierbare legenden »; aan de erkenning van het prestige van staatkundige organen en gemeenschappen, die zich levenskrachtig hebben getoond en de eeuwen hebben getrotseerd.

Wanneer men de gemeentewet onder ogen neemt, dan staat men in bewondering voor de politieke rijpheid en kennis van het Parlement van 1836. Die jonge wetgevers, die de onafhankelijkheid hadden gevestigd, en waarvan de meerderheid geen 35 jaar oud was, hebben meesterlijk met al die gegevens rekening gehouden. Zij grepen niet naar een dood verleden en de Belgische gemeente van 1836 heeft weinig gemeens met de lokale organisatie van het Ancien Regime, maar de historische kleur ervan wisten zij te bewaren.

De grote nieuwigheid, deze die de stempel droeg van de Franse Revolutie en tevens reageerde tegen de opvattingen van de Grondwet van 1815, was de eenvormigheid van de gemeentelijke structuur met de veralgemening van de driedelige gradatie : Gemeenteraad, College, Burgemeester.

Ook het beeld dat de wetgever van 1836 zich vormde van de sfeer van de gemeentelijke belangen,

werd hem gegeven door de Franse wetgeving : het was *niet* zo uitgebreid en stemde nagenoeg overeen met de omschrijving die ervan is gegeven in artikel 50 van het decreet van 14 December 1789 en artikel 3 van het decreet van 16 Augustus 1790 : beheer van het patrimonium, beheer der gelden, plaatselijke openbare werken, politie.

Maar sedertdien is er een eeuw voorbijgegaan en geen rustige eeuw. Voor de voorziening van zoveel nieuwe openbare diensten werd op de lokale gemeenschappen beroep gedaan, dat men de gemeenten wel kan vergelijken aan een stroom die in een te enge bedding vloeit; er vormen zich draaikolken en stromingen die de rust van het landschap verstoren.

Om een juiste kijk te hebben op het probleem verdient het wellicht aanbeveling in het kort de ontwikkeling na te gaan van onze geopolitische structuur en van haar weerslag op de gemeente. Hoe ziet het er uit in ons land met de verspreiding der bevolking in lokale gemeenschappen?

Wij zijn in de loop van die eeuw de dichtstbevolkte streek van de wereld geworden en dit verschijnsel is nog in ruime mate verscherpt door de omstandigheid dat die bevolkingsdichtheid zich concentreert op een *gedeelte* van het grondgebied. Een derde van het land, zuidwaarts Maas en Samber, telt maar 650.000 inwoners, hetzij 50 per km². Het is op de overige 20.000 km² dat 8 miljoen mensen leven; en het gemiddelde van 387 inwoners per km², dat men daar vindt, geeft een veel juister beeld der verspreiding van onze bevolking dan het algemeen gemiddelde van 267 ⁽²⁾. Naargelang men het centrum, de hoofdstad nadert, vermeerderd de dichtheid van de bevolking; de helft ervan woont in het gebied tussen Schelde-Leie en Samber, dat slechts ietwat meer dan 1/4 van het land bestrijkt. Daar benaderdt het cijfer van de bevolking, ook op het platteland, bijna regelmatig 300 inwoners per km²; dit alles verbonden door het dichtste spoor- en wegnnet van Europa.

Op het eerste zicht schijnt een dergelijke bevolkingsverspreiding de optimale voorwaarden te verwezenlijken voor een verregaande bestuurlijke centralisatie. Nochtans is dit niet, en andere eigenaardigheden van onze demographie spreken dergelijke conclusie tegen. Eerstens is het opvallend dat, hoe dicht ook onze bevolking, wij toch niet samenhooken. Geen enkel millioenen-agglomeratie, slechts één die het millioen benadert, slechts 5 steden met meer dan 100.000 inwoners, wijl Nederland er 8 telt. Het is bij ons eerder een aaneenschakeling van middelmatige steden en dorpen; de beruchte lintworm van de urbanisten.

Een tweede aspect met hetwelk rekening dient te worden gehouden is de, naar verhouding, geringe binnenlandse uitwijking, t.t.z. de huisvesting in een andere dan in de geboortegemeente. Moest men alle Brusselaars en Parijzenaars verplichten naar hun geboortestreek terug te gaan, dan zou Brussel 25 % en Parijs 65 % van haar bevolking kwijt zijn. Dit verschijnsel vindt echter zijn tegenhanger in de ongehoorde omvang van de dagelijkse verplaatsingen. Bijna de helft van onze arbeidende bevolking werkt in een andere gemeente dan waar zij woon-

achtig is. In zekere arrondissementen bereikt dit cijfer 70 % (Virton en Waremme) tot 80 % (Ieper) en 20 % van die reizende arbeiders leggen dagelijks een gemiddelde afstand af van 48 km. om naar of van het werk, heen of terug te gaan. Deze gegevens wijzen op een diep ingewortelde gehechtheid van onze bevolking aan gemeenschappen met menselijke dimensies en aan overzienbare maatschappelijke verhoudingen. Wij houden niet van Babylonien. Maar tussen die kleine gemeenschappen ontstaat er een bestendige en ongemeen sterke wisseling van activiteiten, komt en gaat een vloed van mensen, is er een voortdurende intercommunicatie van belangen.

Het kan dan ook niet anders of met een dergelijk menselijk landschap is het zeer moeilijk de locale, regionale en zelfs meer algemene belangen duidelijk te onderscheiden en strak gescheiden te houden. Openbare en private diensten van plaatselijk en algemeen belang zijn innig ineen gestrengeld en vaak dekken zij elkaar, geheel of gedeeltelijk. De autarchische gemeente, de gemeente die rijst midden en heerst op een demographische woestenij, gelijk in het klein de Spaanse gemeente, gelijk in het groot de Amerikaanse stad, is bij ons onbekend.

Aan die demographische gegevens heeft de gemeente zich gaandeweg reeds gedeeltelijk moeten aanpassen. De weerspiegeling daarvan vinden wij echter niet in haar politieke structuur, die zo goed als ongewijzigd is gebleven, maar wel in de ontwikkeling en in de variaties van het begrip van gemeentelijk belang.

Naast de sector van de autonomie heeft zich tengevolge van die ontwikkeling een sector gevormd die de Nederlandse juristen acuraat noemen het *medebewind*, waar locale en supralocale belangen zich dekken. Geheel nieuw is dat nooit geweest, en reeds van ouds zijn er drie belangrijke openbare diensten die op die wijze aan onze gemeentebesturen werden toevertrouwd: de burgerlijke stand, het onderwijs en de openbare onderstand. Maar toch bleef het beperkt, wijl thans die sector wellicht de meest belangrijke is geworden.

De omvorming van de zending van de gemeente heeft zich aldus voortgetrokken onder de invloed van een dubbel verschijnsel. Ten eerste zijn talrijke opdrachten, die 100 jaar geleden werkelijk van gemeentelijk belang waren, ook van algemeen belang geworden. Soms heeft het centraal bestuur volledig de openbare dienst tot zich getrokken (b.v. politie van het verkeer). In de meeste gevallen echter werden die objecten aan de autonomie, maar daarom nog niet aan de bemoeiing van de gemeente onttrokken. Ten tweede zijn belangrijke diensten, voorheen van plaatselijk belang of die naderhand gegroeid zijn uit de economische en technische ontwikkeling, gaan behoren tot de sfeer van meer dan een gemeente, hetzij dat zij aan de intercommunale autonomie zijn toevertrouwd, hetzij dat het rijk de medewerking van een complex van gemeenten vordert, voor zekere diensten van algemeen belang. Typische voorbeelden daarvan zijn de commoditeitsdiensten.

Om het samen te vatten stelt men een belangrijke

uitbreiding vast van de bevoegdheid van de gemeente, maar die gepaard gaat met een beperking van het gebied van de autonomie en gestadige verschuivingen van die belangen naar het gebied van het medebewind. Het wil ons voorkomen dat deze juridische ontwikkeling onafwendbaar is, omdat zij trouw overeenstemt met de demographische evolutie die wij daareven hebben geschetst.

* * *

In het licht van die sociologische gegevens zou ik graag drie problemen in het kort onderzoeken, omdat, hoewel zij niet het gans gebied dat ons bezig houdt bestrijken, dan toch de punten van het koortsdiagramme van de gemeentelijke zelfstandigheid uitmaken: datgene van de zg. grote agglomeraties; datgene van de kleine gemeente en eindelijk het probleem van de verdeling der lasten van de voorziening in de gewijzigde gemeentelijke opdrachten, waarmede ik, u zult het wel vermoeden, een *would be* oratorische omweg gebruik om u vergunning te vragen iets te vertellen met betrekking tot het beruchte ontwerp van de Minister van Binnenlandse Zaken, dat thans zozeer de belangstelling gaande maakt.

I. Het probleem der grote agglomeraties:

Het is niet, ik heb het reed vermeld, ten onzent datgene van de Reuze Stad, maar wel van de middelmatige grootstad, en de argumenten, *pro* of *contra*, die men zoekt in het voorbeeld van de buitenlandse grootsteden, moeten derhalve omzichtig worden gehanteerd. Het probleem van de grote agglomeraties moet gesteld worden onder een dubbel aspect, dat wij gemakkelijks halve het horizontaal en verticaal aspect zullen noemen.

Het horizontaal aspect zijn de verhoudingen tussen de gemeenten die eenzelfde geopolitische eenheid zijn geworden, die economisch cultureel en sociaal *rondom een kerngemeente* tot een eenheid zijn gegroeid. Het verticaal aspect noemen wij de verhoudingen van de gemeente met de andere hoger of lager staande openbare lichamen, provincie, bestendige deputatie, regering, C.O.O., kerkfabriek en intercommunales.

Om de betekenis van het onderscheid duidelijk te maken, laat u mij toe twee voorbeelden aan te halen.

De hervorming die onder de bezetting werd doorgevoerd, gaf een radicale oplossing aan het horizontale, raakte echter niet aan het verticale aspect. Aan de andere kant wordt in het beruchte verslag van Baron Holvoet van 1937 de kritiek van de bestaande toestanden geplaatst op het horizontale plan, de oplossing echter wordt gegeven op het verticaal plan door de tussenschuiving van een nieuw publiekrechtelijk orgaan, het metropolitaans district en door de wijziging in de vorm van de bestuurlijke voogdij, die niet meer aan de bestendige deputatie, maar wel aan de gouverneur zou worden gegeven. Daarom ook heeft men het ontwerp-Holvoet wel eens de oplossing van een provinciegouverneur genoemd.

Wat het horizontaal plan betreft, stellen zich

twee grote problemen, die al de andere in zich sluiten. Eerstens datgene van de onevenredige verdeling van de lasten tussen de gemeenten die een agglomeratie vormen. Tweedens datgene van het planmatig bestuur van de agglomeratie.

Het eerste argument is datgene dat doorgaans door de kernstad wordt gebruikt. De kernstad is er een van winkels en kantoren, die zich 'smorgens vult om zich 's avonds te ledigen en haar bevolking vermindert naargelang de agglomeratie uitbreiding neemt (zo telde Antwerpen-stad in 1921 : 304.000 inwoners, in 1948 : 263.000 inwoners).

Nochtans draagt de stad vele en steeds meer lasten die de ganse agglomeratie ten goede komen : politie, onderwijs (in het lager onderwijs van de stad Brussel komen 25 % der leerlingen uit de randgemeenten, in het middelbaar onderwijs 30 % ; in het technisch onderwijs 40 %) ; vervoer, schoonheid van het stadsbeeld, musea. Het zou echter verkeerd zijn het probleem van de grote agglomeraties te stellen in het licht van de tegenstelling tussen kernstad en randgemeente, waaraan verbonden zou zijn het verwijt dat de randgemeenten parasiteren. Ook de randgemeenten brengen hun deel in de voorziening van de behoeften van de agglomeratie, zij nl. zorgen voor de groene ring, voor de uitwegen van de agglomeratie en voor de vestiging van de nijverheden. Anderzijds, wanneer men de financiële kant van het probleem onderzoekt, komt men tot de vaststelling dat de fiscale last in de randgemeenten niet lichter weegt dan in de kernstad ; alleen voor de last van de openbare schuld is het verschil opvallend (Antwerpen 7.000 fr. per inwoner, Borgerhout en Berchem 850 fr. per inwoner).

Enige gevoelige besparing in de bestuurskosten is evenmin van de agglomeratie te verwachten en de slotsom van de studies op dat gebied is dat de vorming van grote stedelijke gemeenschappen het financieel probleem verschuift zonder het echter op te lossen. Naar ik meen is de verantwoording van het ontwerp van Minister Vermeylen ook ten dele in de erkenning van dit feit.

Het tweede probleem waar werkelijk de kern van het vraagstuk schuilt, is datgene van het gemis aan planmatigheid in de uitvoering van de gemeentelijke politiek in de schoot van de agglomeratie. Baron Holvoet ⁽³⁾ heeft daarvan zeer breedvoerig de analyse gemaakt op velerlei gebieden. Inzake *politie*, hoewel artikel 127 van de gemeentewet daar gedeeltelijk in voorziet ; inzake *brandweer*, hoewel daar ook het K. B. van 15 Maart 1935 een regeling heeft gezocht ; inzake *urbanisatie*, waar vooral de beide problemen van de randverbindingen en van de toegangswegen niet behoorlijk opgelost worden door gemis aan verstandhouding tussen de gemeenten ; inzake *riolering*, waar afvoeleidingen geen rekening houden met de helling der terreinen, omdat de helling niet overeenstemt met de grenzen der gemeente ; inzake *commoiditeitsdiensten*, waar de vermenigvuldiging der distributiestellingen nadelig is voor iedereen, uitgenomen voor de productie-maatschappijen (Brussel telt 4 maatschappijen voor waterbedeling, 1 regie en 4 intercommunales voor gasbedeling ; Luik telt 4

regies en 3 intercommunales voor waterbedeling, 1 regie en 2 private maatschappijen voor gasbedeling en 16 gemeenten van de Luikse agglomeratie zijn niet van gas voorzien. Op het gebied van de electriciteit vindt men 27 verschillende organismen voor 5 grote agglomeraties.

Tal van voorbeelden van het gemis aan planmatigheid zouden nog kunnen aangehaald worden op andere gebieden : ziekenverzorging, wegenisverlichting, enz.

Om aan die toestand te verhelpen worden zeer verscheidene oplossingen in het vooruitzicht gesteld. Een eerste oplossing beveelt het behoud van de huidige toestand aan, mits stelselmatig gebruik van de wet van 1922 op de vereniging van gemeenten ; maar de juridische structuur van de intercommunale leent zich niet al te best tot dergelijke uitbreiding, omdat zij in de grond alleen de openbare diensten, die, mits retributie, worden gepresteerd, beoogt te organiseren. Het voornaamste bezwaar van de uitbreiding van de paracommunale instellingen is nochtans dat zij rondom de gemeentebesturen een reeks feodaliteiten schept op dewelke die besturen slechts moeizaam contrôle uitoefenen en die de gemeentelijke bevoegdheid zou uithollen ; te ver in die richting gaan, zou wel een ernstig gevaar voor de zelfstandigheid kunnen betekenen.

De tweede oplossing is de samensmelting van de gemeenten die de agglomeratie vormen. Het is de traditionele oplossing, deze die gebruikt werd in 1907 toen Laken bij Brussel werd gevoegd, deze die de uitbreiding van Antwerpen verzekerde tussen 1921 en 1940. Zij heeft voor zich dat zij eenvoudig en radicaal is. Het is echter zeer de vraag of de centralisatie van openbare diensten die zij veronderstelt, niet nadelig is voor de gebruiker. Men moet inderdaad hier te lande rekening houden met de omstandigheid dat, zo onze agglomeraties geen overbevolkte gemeenschappen zijn, zij niettemin naar verhouding zeer uitgestrekt zijn. Ook is het een leemte dat op die wijze geen oplossing wordt gegeven aan het probleem van de verhoudingen der grote agglomeraties met de besturen die met voorgedij zijn gelast en te recht drukt Baron Holvoet de vrees uit dat dergelijke complexen te machtig zouden zijn en zouden uitgroeien tot staten in de staat.

De derde oplossing is die aanbevolen door de Koninklijke Commissaris. Zij zou erin bestaan in de grote agglomeraties boven de gemeentebesturen een Intercommunale Raad op te richten, die de bestuurlijke zaken zou regelen welke hem uitdrukkelijk bij K.B. werden opgedragen, t.t.z. al diegene welke de Koning acht het geheel van het zg. metropolitaans district aan te belangen. De bestuurlijke voorgedij op de metropolitaanse raad zou daarbij uitgeoefend worden, niet door de Bestendige Deputatie, maar door de gouverneur.

Het ontwerp-Holvoet biedt het voordeel dat het de traditionele gehechtheid aan de gemeentelijke autonomie eerbiedigt en tevens een trapsgewijze aanpassing aan de noodwendigheden van een behoorlijk bestuur toelaat ; soepelheid wat betreft de bevoegdheden van de Intercommunale Raad die naargelang de omstandigheden door de Koning zou

kunnen worden uitgebreid, soepelheid eveneens wat betreft de omvang van het metropolitaans district. Keerzijde van de medallie is juist het gevaar om de bevoegdheid van de Intercommunale Raad te doen regelen door een koninklijk besluit. Partij-politieke bekommernissen, vreemd aan de zorg voor een behoorlijke administratie, krijgen daarbij een kans om ongewenste invloeden te laten gelden.

Wat het principe zelf van de Intercommunale Raad betreft, mag men opwerpen dat ofwel die Raad zeer geringe bevoegdheden zal toegewezen krijgen wat hem tot een overbodig bestuursorgaan zou maken; ofwel, indien hij al de openbare diensten die behoeven te worden gecoördineerd tot zich trekt, zal hij practisch de bevoegdheid van de gemeenteraden leegpompen en zal hij werkelijk in hun plaats komen te staan. Strijd tussen Intercommunale Raad en gemeenteraden, wrijvingen en betwistingen zijn derhalve te vrezen, des te meer dat de Intercommunale Raad voor de uitvoering van zijn beslissingen helemaal is aangewezen op de goede wil der gemeenten.

Wanneer men al die ontwerpen, met hun respectievelijke vóór- en nadelen onderzoekt, komt men voor de vraag te staan of de eenvormigheid van ons gemeentelijk regiem, dat dezelfde vormen van beheer voor de grootstad als voor de kleinste gemeente bepaalt, nog houdbaar is en of dààr niet de kern van het probleem schuilt.

Men mag zich dan ook afvragen of de oplossing niet ligt in een fusie van de gemeenten van de grote agglomeraties, maar mits toepassing op die agglomeraties van een bijzonder gemeentelijk regiem, dat afwijkt van de wet van 1836.

Waarom een speciaal regiem? Omdat het aan twee vereisten heeft te beantwoorden, voor dewelke onze gemeentewet geen oplossing geeft. Eerstens moet het in de schoot van de agglomeratie een behoorlijke decentralisatie verwezenlijken en de vertegenwoordiging van de lokale belangen verzekeren. Men kan zich aldus een gemeenschappelijke gemeenteraad voorstellen waarvan de leden per district verkozen worden, districten die zouden overeenstemmen met de grenzen der vroegere gemeenten. Men kan zich ook voorstellen dat in elk der gewezen gemeenten een bestuurlijk centrum blijft voortbestaan, waarvan de Parijse « mairie d'arrondissement » ons nagenoeg het voorbeeld geeft.

Vervolgens moet dat speciaal gemeentelijk regiem een oplossing brengen aan de vraag der bestuurlijke voogdij over de grote agglomeraties. Voor het bestuur van de grootstad zou men aan het principe van de collegialiteit van het schepencollege moeten verzaken, dat nu reeds in die steden een loutere formaliteit is geworden. Maar, boven het schepencollege kan men zich eindelijk een burgemeester voorstellen, gelast met de coördinatie en met de zorg voor het algemeen belang, een burgemeester die, hoewel gekozen, want wij geloven niet aan de burgemeester-ambtenaar, zijn taak zou zien beperken tot de bestuurlijke voogdij en de handhaving van de orde, die dus practisch in de gemeente de functie zou vervullen, welke de provincie-gouverneur met zoveel gezag t.o.v. de Bestendige Deputatie en de Provincieraad vervult.

II. De kleine gemeente.

Waar wij menen te moeten vaststellen dat de uniformiteit van ons gemeentelijk regiem een bezwaar is en dat voor de grootstad een afwijkend regiem aanbeveling verdient, volgt daarop de vraag of de thans bestaande regeling voldoening geeft voor de kleine gemeenten.

Deze zijn zeer talrijk. Naar luidt de volkstelling van 1930 zijn er 1.172, hetzij 44 % met minder dan 1000 inwoners, zijn er 1.822, hetzij 2/3, met minder dan 2.000 inwoners. Er zijn dan ook meer gezaghebbende stemmen opgegaan om te beweren dat het gemeentelijk regiem voor die kleine gemeenschappen te zwaar is; dat zij niet bestand zijn tegen de menigvuldige opdrachten, vooral op het gebied van het medebewind die hun zijn toegewezen. Tekort aan politiek- en administratief personeel, bestuurlijke en financiële onmacht, ziedaar de inherente kwalen waaraan al deze gemeenten kunnen, en waaraan ook de meeste lijden.

De wetgever is niet blind geweest voor die toestanden en een reeks maatregelen beogen nu reeds daarin te verhelpen. De gewestelijke ontvangers (K. B. 10 November 1934 : art. 114 Gemeentewet) de gemeentelijke secretaris (K. B. 27 Februari 1935 : art. 109 bis Gemeentewet) de gemeenschappelijke veldwachter (art. 51 landelijk Wetboek, gewijzigd bij K. B. 10 November 1934) de mogelijkheid van overleg tussen gemeenten voor inrichting van speciale klassen (Wet 10 Juni 1937) de mogelijkheden geboden door de gewijzigde wet van 1925 op de openbare onderstand en de wet van 1922 op de vereniging van gemeenten. Maar dit alles bleek meestal en pleister op en houten been te zijn en de vraag wordt gesteld of daar ook de oplossing niet moet worden gevonden in de smelting van gemeenten, waarop dan het regiem van 1836 normaal van toepassing zou kunnen worden. Het Studiecentrum voor Hervorming van de Staat heeft in 1937 die oplossing aanbevolen en een voorontwerp van wet opgesteld waarin is voorzien dat de Koning al de gemeenten met minder dan 500 inwoners moet, en al de gemeenten met een bevolking van meer dan 500 en minder dan 1000 inwoners mag samenvoegen bij een naburige gemeente. Het principe van de hervorming schijnt ons gezond. Verre dat de zelfstandigheid van de gemeente daardoor beknot en miskend wordt zal haar nieuw leven worden gegeven, en ook zal in aanzienlijke mate de taak van de provinciale voogdijbesturen worden verlicht door een vermindering van het aantal te controleren begrotingen en rekeningen. Dat echter machtige psychologische bezwaren te overwinnen zijn, zal wel niemand ontgaan. Ook, en vooral, is het criterium door het Studiecentrum voorgesteld wel te eenzijdig en veel andere overwegingen dan wel het bevolkingscijfer moeten daarbij in het oog worden gehouden; men denke aan de oppervlakte van de nieuwe gemeente, de verspreiding van de bewoonde kommen en hun verwijdering van het centrum, het taalregiem, het verschil in economische structuur der samen te smelten gemeenten, enz.

Het wil ons voorkomen dat het thans voorbarig

is het probleem met één wettekst op te lossen en dat het aanbeveling zou verdienen de minister van Binnenlandse Zaken te gelasten in overleg met het provinciale bestuur met een onderzoek « op het terrein » van de mogelijkheden op dat gebied.

III. Het ontwerp van wet met betrekking tot de gemeentelijke financiën.

Wijl wij vooralsnog zijn blijven staan bij oplossingen die veronderstellen een aanpassing van het principe van de zelfstandigheid van de gemeente door wijziging van haar structuur of opdrachten biedt het wetsontwerp dat de naam draagt van minister Vermeylen gelegenheid om de zaak langs een heel andere kant te bekijken. Wat het wetsontwerp kenmerkt is inderdaad juist dat zij geen wijziging brengt, noch aan de structuur noch aan de taken van de gemeente maar dat zij, om in die ongewijzigde bevoegdheden en daarmee verbandhoudende uitgaven te voorzien andere bronnen van inkomsten schept.

Het ontwerp gaat uit van drie cijfers die men ons geeft als de weerspiegeling van de gezamenlijke begroting der Belgische gemeenten voor 1947 :

Uitgaven :	fr. 11.437.000.000
Inkomsten :	fr. 7.315.000.000
Tekort :	fr. 4.122.000.000

Mits besparingen in het vooruitzicht te stellen ten belope van 570 miljoen, mits overname door de Staat van het deel der uitgaven, waardoor de gemeenten voorzien in het tekort van de C. O. O. (1 milliard), wordt het bedrag der uitgaven teruggebracht op circa 10 milliard, twee milliard en half zijn te vinden in ontvangsten die de vergelding zijn van de gepresterde diensten of speciale toelagen, nog 1,5 milliard kunnen gevonden worden in de inkomsten van het patrimonium. Het besluit is dat aan de fiscaliteit 6 milliard moet worden gevraagd. Twee milliard zullen gevonden worden in de gemeentelijke fiscaliteit die te dien einde enigszins wordt uitgebreid, 4 milliard zullen door de Staat uitgedeeld worden via het nieuw fonds der gemeenten, dat eveneens het milliard van de Openbare Onderstand zal verdelen. Als tegenprestatie voor die jaarlijkse toelage van 1 + 4 milliard verzaken de Gemeenten aan de opcentiemen met uitzondering van deze op de grondbelasting. Het bedrag der opcentiemen mede met het bedrag dat de Staat reeds in het thans bestaande Fonds der Gemeenten, en eindelijk een vermeerdering van de algemene fiscaliteit die geschat wordt op 2 ½ milliard, zullen nodig zijn om het bedrag der jaarlijkse toelagen bijeen te brengen.

Hoe zal nu die koek van 1 + 4 milliard verdeeld worden?

Voor het milliard van de Openbare Onderstand zijn geen criteria in de wet aangeduid. Om de drie maanden zal de Beheerraad van het nieuwe fonds ¼ van dat milliard uitdelen en criteria van verdeling voorleggen aan de minister. Indien deze ze niet aanvaardt, wordt het bedrag uitgegeven a rato het werkelijk tekort van de C. O. O. Voor de 4 milliard is er een vrij ingewikkeld systeem van verdeling voorzien; 45 % van de 4 milliard, hetzij

1 milliard 800 miljoen, die *geacht* zijn te voorzien in de uitgaven van algemeen bestuur van politie, burgerlijke stand en pensioenen zijn verdeeld op grond van het bevolkingscijfer van de gemeenten; 16,25 % van de 4 milliard, hetzij 650 miljoen zijn jaarlijks verdeeld a rato de uitgestrektheid der gemeentewegen, met een onderscheid tussen de verscheidene soorten wegen; 6,25 % hetzij 250 miljoen, zijn verdeeld voor de helft a rato het bevolkingscijfer voor de andere helft a rato het gebouwde kadastraal inkomen; 20 % hetzij 800 miljoen zijn verdeeld a rato de nettolast der uitgave van onderwijs en eindelijk zijn 12,5 % hetzij 500 miljoen verdeeld a rato de nettolast van de gemeentelijke schuld. Delen niet in de koek de gemeenten die niet tenminste 100 opcentiemen op de grondbelasting hebben geheven.

Het ontwerp Vermeylen steunt op twee overwegingen die als het ware de peilers ervan vormen en die trouwens in nauw onderling verband staan. Ten eerste wordt de gemeentelijke fiscaliteit ten belope van 5/7 vervangen door staats-toelagen en ten tweede wordt op die wijze zoniet tussen de gemeenten, dan toch tussen de gemeentelijke belastingbetalers een compensatiestelsel ingericht. Het is billijk overweegt men, dat in zekere mate, in aanzienlijke mate eigenlijk, de fiscale toestand van de gemeentelijke belastingbetaler dezelfde weze tot welke gemeente hij ook behoort.

En dan stellen zich drie vragen :

- 1° Bedreigt dit stelsel de gemeentelijke zelfstandigheid?
- 2° Is die compensatie billijk?
- 3° Is het ontwerp een technisch behoorlijke oplossing voor het probleem van de gemeentelijke financiën?

Wij geloven niet dat de vrees omtrent de gemeentelijke zelfstandigheid in verband met het ontwerp Vermeylen gewettigd is.

Het ontwerp wijzigt noch de structuur der gemeente noch de verdeling der opdrachten tussen gemeenten en andere openbare machten. De verschillende schijven van het bedrag van 4 milliard betekenen niet dat die sommen een bijzondere aanwending krijgen, alleen onrechtstreeks is er een zekere beïnvloeding doordat de aanwending der toelagen aan gene of deze openbare dienst zijn weerslag heeft op de basis van verdeling in de toekomst.

Ook in het verleden hebben wij trouwens reeds een dergelijke omvorming van de bronnen van inkomsten meegemaakt, en het voorbeeld is nogal geruststellend.

Toen in 1860 de octrooien werden afgeschaft, vertegenwoordigde die belastingsbron een zeer aanzienlijk deel van de inkomsten van de gemeente. Om dit verlies te compenseren werd het eerste fonds der gemeenten ingesteld en de bijdrage van het Fonds in de begroting der voormalige octrooigemeenten was zeer aanzienlijk; in Antwerpen vertegenwoordigde het 61 % van de inkomsten, zonder dat daardoor de zelfstandigheid van de gemeente bedreigd is geworden.

Vervolgens stelt men zich de vraag of dit compensatiestelsel billijk is en op eerste zicht, aan-

sluitend aan wat wij daareven hebben gezegd over het medebewind, wil het ons voorkomen dat zij in principe bevestigend dient te worden beantwoord.

Het is trouwens een reeds gevestigde administratieve regel dat de voogdij van het hoger bestuur er nl. op gericht is zoveel mogelijk die gelijkheid te bewerkstelligen en als voorbeeld kan de bestuurlijke rechtspraak inzake vaststelling der gemeentelijke bezoldigingen, worden genoemd.

Nochtans, en daarmee komen wij tevens tot de derde vraag, is een compensatiestelsel slechts dan te verrechtvaardigen indien de financiële nood der gemeenten werkelijk verband houdt met de nieuwe taken die ze hebben te vervullen, indien zij een gevolg is van die te enge bedding waardoor de stroom der gemeentelijke opdrachten vloeit. Minder overtuigend zou het argument van de compensatie zijn indien moest blijken dat de financiële moeilijkheden het lot zijn van een minderheid van gemeenten die zich in zeer bijzondere omstandigheden bevinden, in dewelke door bijzondere maatregelen moet worden voorzien.

Het moet nu erkend worden dat er op dat gebied nog geen klaarheid heerst en dat zeer tegenstrijdige gegevens worden vooropgezet. Wil de verslaggever van het ontwerp in de Kamer dhr Derbaix, gewag maakt van 1.024 gemeenten op de 2.670 die in 1947 deficit waren, dewelke 1.024 gemeenten een bevolking van 5 miljoen inwoners vertegenwoordigen, worden door andere bronnen zeer verschillende cijfers vooropgezet.

Als wij nl. het verslag van het Gemeentekrediet voor het jaar 1947 nagaan, dan zouden slechts 386 gemeenten met 4.108.000 inwoners per 31 December 1947 in deficit zijn met een globale schuld van 8.878.000.000 fr. en dan nog zou de schuld der vier grootsteden 5 milliard op de 8 vertegenwoordigen.

Deze laatste cijfers wijzen niet op algemene toestanden, maar veeleer op bijzondere omstandigheden die de financiën van een minderheid van gemeenten bedreigen en een onderzoek naar de oorzaak van het deficit schijnt dit standpunt kracht bij te zetten. Het is nl. niet bewezen dat de oorzaak van het tekort in hoofdzaak te wijten is aan de onvoldoende perekwatie van de gemeentelijke inkomsten. Hoewel de inkomsten van het patrimonium tengevolge nl. van de huishuurwet, alsmede deze van de regiën, tengevolge van de algemene loon- en prijzenpolitiek van de regering, niet werden verhoogd in verhouding tot de algemene stijging van de prijzen, blijkt dat geenszins het geval te zijn met de belangrijkste bron van inkomsten nl. de opcentiemen en het deel in het fonds der gemeenten; deze inkomsten zijn inderdaad gestegen van 1085 miljoen in 1938 tot 3.767 miljoen in 1947 tzt. vermenigvuldigd met 3,45.

Maar daarmee is weer niet alles gezegd; indien vele gemeenten hun begroting sluitend maken, dan blijkt het, dat dit alleen kan gebeuren omdat zij, gedwongen, nalaten de broodnodige investeringsuitgaven te doen ter vrijwaring en behoud van hun privaat en openbaar domein.

Onrustwekkend is in dit opzicht de omstandigheid dat, waar in 1938 de gemeenten voor 628 miljoen

frank kredieten voor openbare werken hadden gevraagd en gebruikt, dit cijfer voor 1947 slechts 602 miljoen vertegenwoordigt, waarvan nauwelijks 153 miljoen voor de wegenis. Normaal zou dit cijfer met 3 moeten vermenigvuldigd worden, en dit betekent een niet gering gevaar voor onze nationale uitrusting.

Wat moeten wij uit dit algemeen overzicht van het gemeentelijk leven besluiten?

Een eerste vaststelling is dat de zelfstandigheid van de gemeente in de grond nog solied is en volledig te verantwoorden.

Nog steeds is zij een leefbare grondvest van onze nationale gemeenschap. Ook in de sector van het medebewind is het goed en normaal dat een reeks opdrachten, al is het voor rekening van de gemeenschap, door de lokale overheden worden vervuld. Dat zekere opdrachten door het Rijk, desnoods door de Provincie, nuttig kunnen worden overgenomen, zal wel zijn; dat coördinatie en vereenvoudiging van de opdrachten die het centraal bestuur aan de gemeente delegeert mogelijk zijn, is ook zeer waarschijnlijk, maar het is onze overtuiging dat de lijst van de opdrachten die gemeente graag aan de Staat zal afstaan, vlug uitgeput zou zijn.

De Amsterdamse Rechtbank, die gelijk meestal de Nederlandse en ook de Engelse rechter, gemakkelijker dan ten onzent, met de rechtzoekende een praatje voert, wist het zeer gevat te vertellen in een vonnis van 23 April 1923: « de gemeenten, overweegt zij, hebben er belang bij niet alleen dat de wetten waarbij haar ingezetenen betrokken zijn, evenzeer als de andere bewoners van het Rijk, in haar gebied zouden worden uitgevoerd, maar ook dat bij de uitvoering gebruik zou worden gemaakt van haar organen, waardoor zij tot zekere hoogte, medezeggenschap verkrijgen bij die uitvoering » (4).

Het ontwerp Vermeylen, al moet het o.i. van technisch standpunt uit, ontegensprekelijk onder de loupe worden genomen, betekent toch in geen geval die bedreiging van de zelfstandigheid welke sommigen duchten, maar tevens is zij een oplossing van louter financiële aard en de crisis van het gemeentewezen heeft nog andere aspecten en meer diepgaande oorzaken.

Op die vragen geeft het ontwerp Vermeylen geen antwoord maar toch zal vroeg of laat daarvoor een oplossing moeten worden gevonden.

Toekomstmuziek? Wellicht. Maar toekomstmuziek in dewelke wij wensen te horen de echo van het lied onzer belforten... en dat lied was er steeds een voor vrije gemeentenaren.

Josse MERTENS, adv.

*Dr jur. Dr Pol. Dipl. Wetenschappen,
Docent aan het Hoger Instituut
voor Bestuurswetenschappen.*

(1) Bestuurswetenschappen (Den Haag), 1° J. n° 5, 1947, bl. 1.

(2) Vele van de hier besproken gegevens zijn geput uit het werk van Cl. Mertens S. J. « *La repartition de la population sur le territoire belge*. Leuven, Soc. d'Etudes Morales, Soc. et Jur. 1946.

(3) Baron Holvoet: *De Grote Stedelijke Agglomeraties*, 1937.

(4) Geciteerd in Verslag der Commissie Schelteman: *Mededelingen van de Ned. Vereniging voor Gemeentebellangen*, Sept. 1931.

RECHTSPRAAK

HOF VAN VERBREKING

2e Kamer. — 7 Juni 1948.

Voorzitter : M. Wouters.

Raadsheer-verslaggever : M. Vander Mersch.

Advocaat-generaal : M. Janssens de Bisthoven.

1. Militaire rechtbanken. — Hoger officier verdacht van een misdaad tegen de veiligheid van de staat. — Uitsluitende bevoegdheid van het militair gerechtshof.

2. Tolk (in strafzaken). — Eedaflegging in de taal waarin het geding wordt gevoerd.

3. Middelen tot verbreking. — Niet-ontvankelijkheid. — a) gemis aan feitelijke grondslag. — b) Schending van de rechten der verdediging voor de eerste maal in cassatie te berde gebracht.

1. Het wetsbesluit van 26 Mei 1944 tot regeling van de strafprocedure in zake misdaden tegen de veiligheid van de Staat laat onaangetast de toepassing van de artikelen 104 en 105 van het Wetboek van Militaire Strafvordering, betreffende de bevoegdheid van het militair gerechtshof om in eerste en laatste aanleg kennis te nemen van strafvervolgingen gericht tegen officieren boven de rang van kapitein.

2. Geen enkele wetsbepaling legt aan de tolk op zijn eed af te leggen in ieder van de talen, waarin de getuigen zich uitdrukken; voldoende is, dat hij zijn eed aflegt in de taal waarin het geding wordt gevoerd. (Sv. art. 332)

3. a1) Het middel, steunend op de bewering, dat in de processen-verbaal der terechtzittingen van het militair gerechtshof niet is vermeld, dat alle getuigen de bij de wet voorgeschreven eed hebben afgelegd, mist feitelijke grondslag.

a2) Het middel, ontleend aan het feit, dat een getuige niet werd gehoord op grond, dat hij krachtens art. 31 W.S. was ontzet van het recht om in rechten te getuigen, terwijl in het proces-verbaal der terechtzitting niet is vermeld welke rechter de daartoe strekkende veroordeling zou hebben uitgesproken, mist feitelijke grondslag, daar blijkens het proces-verbaal die getuige niet is gehoord, omdat het Hof zijn getuigenis voor de bewijislevering zonder belang achtte, en niet op grond ener ontzetting van rechten krachtens art. 31 W.S.

a3) Het middel, steunend op de bewering dat tijdens de debatten bezwarende stukken aan de bundel zijn toegevoegd, waarvan verdachte en zijn verdedigers geen kennis zouden hebben gehad, mist blijkens de desbetreffende processen-verbaal der terechtzittingen feitelijke grondslag.

b) Een beweerde schending van de rechten der verdediging waarover niet voor de rechter over de feiten is geklaagd, kan niet voor het eerst in cassatie te berde worden gebracht.

De beslissing van de rechter over de feiten omtrent het al dan niet horen van een getuige, is in cassatie onaanastbaar.

Van Coppenolle Adriaan t / Belgische staat b.p.

Het Hof,

Gelet op het arrest gewezen door het Militair Gerechtshof te Brussel op 6 Maart 1948;

Over het eerste middel van verbreking : schending van artikel 6 der Grondwet, van artikelen 104 en 105 der wet van 15 Juni 1899, bevattende titels I en II van het Wetboek van Militaire Strafvordering, en van artikelen 1, 2, 3, 4, 6 en 7 van de Besluit-Wet van 26 Mei 1944, doordat aanlegger gedagvaard is geworden voor een Militair Gerechtshof samengesteld uit twee burgerlijke magistraten en drie hogere officieren, ten gronde rechtsprekende in laatste aanleg, als wanneer hij, ondanks hij de graad had van luitenant-kolonel bij het Belgisch leger, niettemin als elk staatsburger eerst en vooral diende te verschijnen voor de Krijgsraad, waarna hem eventueel beroep openstond voor het Militair Gerechtshof, vermits de Besluit-Wet van 26 Mei 1944, wat betreft de berechting van misdaden tegen de veiligheid van de Staat en andere misdaden opgesomd in artikel 1 dezer Besluit-Wet, een bijzondere procedure voorziet, en in haar artikelen 6 en 7 vaststelt dat diegene die beticht zijn van misdaden waarop de Besluit-Wet betrekking heeft, berecht worden door Krijgsraden en door het Militair Gerechtshof op een bijzondere wijze samengesteld, namelijk uit twee burgerlijke magistraten en drie officieren, en aldus voor gevolg heeft dat de regelen der gewone rechtspleging, voorzien bij de artikelen 104 en 105 van het Wetboek van Militaire Strafvordering, waarbij een betichte, die de graad heeft van luitenant-kolonel, in normale omstandigheden rechtstreeks wordt geoordeeld zonder mogelijkheid van beroep door een Militair Gerechtshof samengesteld zoals bepaald bij artikel 105, niet meer van toepassing zijn wat betreft de berechting der misdaden die door voormelde Besluit-Wet werden voorzien;

Overwegende dat, indien de Besluit-Wet van 26 Mei 1944, voor de beoordeling van de in zijn artikelen 1 en 2 opgesomde misdrijven een bijzondere samenstelling van de militaire rechtsmachten opdringt, het niettemin uitdrukkelijk voorschrijft dat voornoemde misdrijven zullen berecht worden overeenkomst de bepalingen die het instelt en de niet strijdige bepalingen van het Wetboek van Militaire Rechtspleging;

Overwegende dat de schikkingen van het artikel 104 van het Wetboek van Militaire Rechtspleging, dat tot doel strekt, met het oog op het handhaven van onafhankelijkheid en onpartijdigheid, te vermijden dat een hoger officier worde gevonnis door anderen dan zijn gelijken, met geen enkele bepaling van de Besluit-Wet van 26 Mei 1944 strijdig zijn; dat die Besluit-Wet integendeel zich klaarblijkelijk door de schikkingen van het artikel 104 van het Wetboek van Militaire Rechtspleging heeft laten leiden, waar het in zijn artikelen 3, 4 en 5 oplegt het vooronderzoek aan een hogere magistraat te vertrouwen wanneer de beklagde een officier is van hogere graad dan deze van kapitein-commandant;

Overwegende dat het middel aldus aan grondslag mist;

Over het tweede middel van verbreking : schen-

ding van de artikelen 155, 189 en 317 van het Wetboek van Strafvordering, van artikelen 87, 106 en 173 van het Wetboek van Strafvordering voor het leger te lande, dd. 20 Juli 1814, en van het Besluit van de Prins Soeverein der Nederlanden van 5 November 1814,

doordat de processen-verbaal van de terechtzitting van het Militair Gerechtshof niet vaststellen dat ieder gehoorde getuige de door de wet voorgeschreven eed heeft afgelegd, wat de nietigheid van het bestreden arrest voor gevolg heeft en namelijk doordat, in het proces-verbaal van de terechtzitting van 8 Januari 1948, waarin uitdrukkelijk wordt aangegeven dat in de loop der debatten door enkele getuigen gebruik werd gemaakt van de Frans taal en door het Militair Gerechtshof een tolk werd aangesteld om hun verklaringen in het Nederlands te vertalen, nochtans niet wordt vermeld dat deze getuigen de wettelijke eedformule hebben uitgesproken « Je jure de dire toute la vérité et rien que la vérité, ainsi m'aide Dieu »;

Overwegende dat bovenaan de processen-verbaal der terechtzittingen van 9, 10, 15, 16, 17, 22 en 23 Januari 1948, uitdrukkelijk vermeld staat dat « vooraleer te getuigen ieder getuige de volgende eed aflegt: « Ik zweer de gehele waarheid te zeggen niets anders dan de waarheid, zo helpe mij God », voor wat betreft de getuigen zich in de Nederlandse taal uitdrukken, en « Je jure de dire toute la vérité rien que la vérité ainsi m'aide Dieu » voor de getuigen die zich in de Franse taal uitdrukken;

Overwegende dat deze vermelding bovenaan elk een dezer processen-verbaal, geldt voor al de getuigen die in de loop van voormelde onderscheiden terechtzittingen in beide talen werden onderhoord en behoorlijk de wettelijke eedaflegging betuigt van elkeen onder hen;

Overwegende dat, indien het proces-verbaal van de terechtzitting van 8 Januari 1948, enkel blijkt te vermelden dat « vooraleer te getuigen ieder getuige de volgende eed aflegt: « Ik zweer de gehele waarheid te zeggen, niets dan de waarheid, zo helpe mij God », niettemin voorkomt dat de woorden « voor wat betreft de getuigen zich in de Nederlandse taal uitdrukken en Je jure de dire toute la vérité, rien que la vérité, ainsi m'aide Dieu, voor de getuigen die zich in de Franse taal uitdrukken », die erin naderhand werden bijgevoegd, bij misgreep werden ingelast na de vermelding van de eedaflegging van de tolk, en dat deze bijvoeging, die ten andere behoorlijk werd gewaarmerkt door de handtekening van de Voorzitter en de Griffier, werkelijk betrekking heeft op de eedaflegging der getuigen;

Overwegende dat het middel aldus is gegrond op een materiële vergissing die geen aanleiding geven kan tot verbreking;

Overwegende dat het middel aldus in feite niet opgaat;

Over het derde middel van verbreking: schending van het artikel 332 van het Wetboek van Strafvordering;

doordat de tolk, die door het Militair Gerechtshof aangesteld is geworden ter zitting van 8 Januari 1948, de door de wet voorgeschreven eed niet heeft afgelegd, vermits het proces-verbaal der terecht-

zitting aangaande de aanstelling en de beëdiging van de tolk vermeld « De tussenkomst in deze zaak van een tolk nodig zijnde, stelt de Voorzitter ambtshalve tot tolk aan de heer De Vos, techniker, geboren te Fraipont, de 13 April 1893, wonende te Vorst, rue de Serbie 79, die de volgende eed aflegt: « Ik zweer trouw de gezegden welke aan personen die verschillende talen spreken moeten overgezegd worden, te vertolken, zo helpe mij God », voor wat betreft de getuigen zich in de Nederlandse taal uitdrukken en « Je jure de dire toute la vérité et rien que la vérité ainsi m'aide Dieu », voor de getuigen die zich in de Franse taal uitdrukken, zodat uit dit uittreksel blijkt dat de tolk, die beëdigd is geworden in de beide talen, ten opzichte van de Franssprekende en de Nederlandssprekende getuigen twee volstrekt verschillende eden heeft afgelegd, waarvan enkel de Nederlandse formule beantwoordt aan het voorschrift van artikel 332 van het Wetboek van Strafvordering, terwijl de in het Frans uitgesproken formule diegene is die de wet oplegt aan de getuigen, doch geenszins aan de tolk;

Overwegende dat geen enkele wetsbepaling aan de tolk, die door een rechtsmacht wordt aangesteld, oplegt zijn eed af te leggen te gelijk in de taal der procedure en in elkeen der talen waarin de te vertalen verklaringen der getuigen worden uitgebracht; dat volstaat dat hij de eed uitspreekt in de taal der procedure;

Overwegende dat de procedure plaats greep voor de Nederlandse kamer van het Militair Gerechtshof; dat de eedaflegging gedaan in de Nederlandse taal derhalve voldoet aan de vereisten van de wet en alle andere eedaflegging in een andere taal overbodig is;

Overwegende ten andere dat, zoals hoger werd uiteengezet, de bijvoeging in het proces-verbaal der terechtzitting waarop het middel is gesteund, bij vergissing werd ingelast na de vermelding van de eed van de tolk en werkelijk betrekking heeft met de eedaflegging der getuigen;

Overwegende dat het middel aldus niet kan worden aangenomen;

Over het vierde middel van verbreking: schending van de artikelen 75, 155 en 189 van het Wetboek van Strafvordering, 106, 173 en 175 van het Wetboek van Rechtspleging voor het leger te lande en het besluit van 4 November 1814 en schending der rechten van de verdediging, doordat de getuige Pierard Georges, die gedagvaard was geworden als getuige ten ontlaste ten verzoeken van de verdediging, door het Militair Gerechtshof niet gehoord is geworden, ten gevolge van de omstandigheid dat hij door een veroordeling, die zou uitgesproken zijn geworden op 25 September 1945 en in kracht van gewijsde zou zijn overgegaan, ontzet zou zijn geworden van de rechten vermeld in artikel 31 van het Strafwetboek, zonder dat de rechtsmacht wordt aangeduid door welke deze veroordeling zou zijn uitgesproken, zodat de verdediging in de onmogelijkheid is geweest na te gaan of de getuigenis van de opgeroepen getuigen al of niet te rechte uit de debatten werd geweerd, waardoor onbetwistbaar de rechten van verdediging werden geschonden;

Overwegende dat, luidens het proces-verbaal der terechtzitting van 23 Januari 1948, getuige Pierard niet werd onderhoord omdat het Hof zijn getuigenis zonder nut heeft geacht voor de openbaring van de waarheid en niet omdat hij zou ontzet geweest zijn van de rechten voorzien bij artikel 31 van het Strafwetboek door een beslissing die kracht van gewijsde zou hebben verkregen;

Waaruit blijkt dat de bewering waarop het middel berust, tegengesproken wordt door de vermeldingen van dat proces-verbaal;

Overwegende dat het middel derhalve feitelijke grondslag mist;

Over het vijfde middel van verbreking: schending van de artikelen 189 van het Wetboek van Strafvordering, 106 en 175 van het Wetboek van Strafrechtspleging voor het leger te lande, en artikel 31, 4° van het Strafwetboek, alsook schending der rechten van de verdediging, doordat de getuige Pierard Georges opgeroepen ten verzoeken van de verdediging en die, zoals blijkt uit het vorig middel, ten onrechte door het Militair Gerechtshof uit de debatten werd verwijderd, niet gehoord is geworden ten titel van eenvoudige inlichting, ondanks het aandringen der verdediging;

Overwegende dat, in zover het middel de schending inroept van de rechten der verdediging, het niet is opgeworpen geweest voor de rechter over de grond en aldus niet voor de eerste maal kan worden tegengesteld voor het Hof van Verbreking en dienvolge niet ontvankelijk is;

Overwegende dat, waar het middel de schending inroept van de andere wetsbepalingen die het aanwijst, het aan grondslag mist, vermits de rechter over de grond soeverein oordeelt indien er aanleiding bestaat tot het onderhoor van een getuige en dat zijn beslissing desaan gaande ontsnapt aan het toezicht van het Hof van Verbreking;

Over het zesde middel van verbreking: schending van de artikelen 302 en 305 van het Wetboek van Strafvordering en schending der rechten van de verdediging, doordat, tijdens de debatten, tenminste twee stukken aan de bundel werden toegevoegd welke gegevens en mededelingen omvatten nadelig voor aanlegger en de verdediging, zonder dat aanlegger of de verdediging ervan kennis hebben gekregen, namelijk twee documenten genummerd 13a en 16, zijnde respectievelijk een fotokopij van een bevel in datum van 22 November 1943, uitgaande van de rijkswachstaf, 1e Bureau, 1e Sectie, nr 3520, met er aangehecht twee aanhangsels genummerd 13 b en c, en een brief uitgaande van zekere Ad. Hungs, gedateerd van 7 Januari 1948;

Overwegende dat, luidens het proces-verbaal van de terechtzitting van 9 Januari 1948 de Heer Substituut Schuermans op het bureau van het Militair Gerechtshof de fotokopij heeft neergelegd van drie documenten, waaronder een brief getekend Truyens, zijnde het bevel dd. 22 November 1943 uitgaande van de Rijkswachstaf, 1e Bureau, 1e Sectie, nummer 3520, met zijn aanhangsels, die in het middel worden bedoeld, dat de Voorzitter ervan lezing heeft gegeven en het Hof besliste deze documenten bij de bundel te voegen;

Overwegende anderzijds dat het proces-verbaal

van de terechtzitting van 15 Januari 1948 uitdrukkelijk vermeldt dat de Voorzitter aan de verdediging inzage heeft gegeven van een brief hem gericht door genaamde Ad. Hungs, Parmentierlaan 12, te St. Pieters-Woluwe, zijnde de brief in het middel bedoeld; dat dit stuk berustte ter griffie van het Gerechtshof ter beschikking der partijen en dat het Hof heeft bevolen dit stuk bij de bundel te voegen;

Overwegende dat het middel dus in feite niet opgaat;

En overwegende dat de substantiële of op straf van nietigheid voorgeschreven rechtsvormen werden nageleefd en de uitgesproken veroordelingen overeenkomstig de wet zijn en dat, wat betreft de burgerlijke vordering, geen bijzondere middelen worden aangevoerd en het Hof er geen ambtshalve opwerpt;

Om die redenen:

Verwerpt de voorziening;

Veroordeelt aanlegger tot de kosten.

HOF VAN VERBREKING

2e Kamer. — 21 Juni 1948.

Voorzitter-verslaggever: M. Wouters.

Advocaat-generaal: M. Colard.

Transactie bij politieke delicten (W.B. 10 November 1945). — Bevoegdheid van de krijgsraad na niet goedgekeurde transactie.

Bij niet-goedkeuring van een door het O.M. voorgestelde en door verdachte aanvaarde transactie betreffende een misdrijf tegen de veiligheid van de Staat, is de rechter niet gebonden aan de door het O.M. voorgestelde sancties.

Truyen, Aloysius.

Het Hof,

Gelet op het bestreden arrest gewezen op 25 Maart 1948 door het Militair Gerechtshof zetelende te Brussel;

Over het enig middel tot cassatie: schending van de laatste alinea van artikel 1 van de Besluit-Wet d.d. 10 November 1945 doordat het Krijgshof aanlegger straffen heeft opgelegd welke de sancties overtreffen die het voorwerp hebben uitgemaakt van het transactioneel voorstel uitgaande van het Openbaar Ministerie;

Overwegende dat de Krijgsraad bij dewelke de publieke vordering gebracht is geweest na verwerping van het transactioneel voorstel van het Openbaar Ministerie, niet gebonden is door de vorderingen van het openbaar Ministerie;

Overwegende dat aanlegger, door het beroep dat hij heeft aangezegd tegen het vonnis van de Krijgsraad, dat de voorgestelde sancties heeft vermeerderd, de kennisname van zijn eigen belangen aan het Militair Gerechtshof heeft overgedragen m.a.w. bij dit Hof aanhangig heeft gemaakt de vraag of de door de eerste rechter opgelegde straffen dienden bevestigd te worden of verminderd tot de omvang van die welke door het Openbaar Ministerie voor-

gesteld en door de beklaagde aanvaard zijn geweest;

Overwegende dat wjl het arrest de vrijheidstraf uitgesproken door de Krijgsraad bevestigt en het vonnis te niet doet in zover het tegen aanlegger de afzetting uitsprekt, het militair Gerechtshof de beperkte uitwerking van het door aanlegger ingesteld beroep niet heeft miskend en, in strijd met aanlegger's beweren, niet heeft beslist over een bij het Hof niet aanhangige vraag;

Dat het middel niet kan aanvaard worden;

Overwegende verder dat de substantiële of op straf van nietigheid voorgeschreven vormen werden nagekomen en dat de uitgesproken veroordelingen wettelijk zijn;

Om die redenen :

Verwerpt de voorziening;

Verwijst aanlegger in de kosten.

NOOT : Vgl. Hof van Verbreking, 19 April 1948, R.W. 1947-1948, 1310 met noot.

KRIJGSRAAD TE ANTWERPEN

30 Augustus 1948.

Voorzitter : M. Wildiers.

Rechter-Bijzitter : M. Carsau.

Subst. Krijgsauditeur : M. De Bondt.

Pleiters : Mrs J. Mertens, Oyen en De Baeck.

1. Ontvankelijkheid (in strafzaken). — a) Verzet niet ontvankelijk t.a.v. feiten, waarvan de verdachte bij het verstekvonnis werd vrijgesproken. — Niet-ontvankelijkheid van de vordering van het O.M. bij nieuwe dagvaarding, voor zover zij betreft diezelfde feiten ; b) Telastlegging van een verzwarende omstandigheid bij nieuwe dagvaarding.
2. Misdrijven tegen de uitwendige veiligheid van de staat. — a) Waarmede moet bij de beoordeling van iemands bedrijvigheid rekening worden gehouden. — b) Begrip van het kwaad opzet in art. 118 bis S.W. (oud). — c) Artistieke bijdragen in collaboratiebladen.

1. a) *Het verzet van verdachte is niet ontvankelijk wat betreft feiten, waarvan hij bij het verstekvonnis is vrijgesproken.*

De vordering van het O.M., bij middel van een nieuwe dagvaarding, uitgebracht na de ontvankelijkverklaring van het verzet door de krijgsraad met bevel tot het openen van een bijkomend onderzoek, is evenmin ontvankelijk, voor zover zij betreft diezelfde feiten, daar deze niet het voorwerp hebben uitgemaakt van het nieuwe onderzoek.

b) De verzwarende omstandigheid « winstbejag », die in de eerste dagvaarding niet voorkwam, kan in de tweede dagvaarding telaste worden gelegd, omdat een nieuw onderzoek werd bevolen en dit nieuwe element, volgens mededeling van de krijgsauditeur, bij het nieuw onderzoek aan het licht kwam.

2. a) *Bij de beoordeling van iemands bedrijvigheid tijdens een vijandelijke bezetting en voor de strafbaarheid van de hem telaste gelegde feiten, moet rekening gehouden worden met zijn gehele activiteit en met de tijdsomstandigheden, waarmede hij te kampen had.*

b) Onder « kwaad opzet » in de redactie van art.

118bis Sw., zoals die luidde voor de wijziging bij Londens wetsbesluit van 17 December 1942, moet worden verstaan het oogmerk om de rechten van de staat, van de Belgische instellingen of zelfs van particulieren aan te randen.

c) Valt niet onder toepassing van art. 118bis Sw. het schrijven van bijdragen van louter artistieke aard in de tijdens de vijandelijke bezetting verschijnende pers, zelfs niet in collaboratiebladen, zoals DeVlag, Laagland, Onze Week.

Diels t./ Krijgsauditeur en Belgische staat b.p. en Krijgsauditeur en Belgische staat, b.p. t./ Diels.

Gelet op het vonnis bij verstek geveld door de Krijgsraad van Antwerpen, 1e Nederlandse kamer, dd. 29 April 1947, waarbij betichte veroordeeld werd, op grond van artikel 118bis S.W.B. tot 15 jaar buitengewone hechtenis, en tevens vrijgesproken werd op grond van artikel 121bis S.W.B., waarbij hij insgelijks veroordeeld werd tot een schadevergoeding van 100.000 frank tegen de Belgische Staat;

Gelet op de akte van verzet de dato, respectievelijk : 17 Februari 1948, tegenover de Heer Krijgsauditeur, en 19 Februari 1948, tegenover de burgerlijke partij, de Belgische Staat;

Gelet op het vonnis van de Krijgsraad van Antwerpen, 3e Nederlandse kamer, dd. 26 Februari 1948, waarbij het verzet ontvankelijk werd verklaard en een bijkomend onderzoek werd bevolen;

Gelet op de dagvaarding dd. 28 Juni 1948 waarin, buiten de feiten voorzien in de dagvaarding van 4 April 1947, de verzwarende omstandigheid van winstbejag werd voorzien, met betrekking op artikel 118bis S.W.B.;

Gehoord (.....);

Overwegende dat betichte, regelmatig gedaagd, verschijnt;

Overwegende dat het verzet door betichte aangetekend slechts kan gelden voor wat betreft feiten welke gevolgd werden door een veroordeling, zodat het feit voorzien door artikel 121bis S.W.B. niet ter sprake kan komen op grond van het verzet, en ook niet op grond van de nieuwe dagvaarding, daar dit feit het voorwerp van een nieuw onderzoek niet heeft uitgemaakt (Rép. Prat. Droit Belge, X, verbo Procédure Pénale, nr 710; Garraud Traité théorique et pratique d'Instruction Criminelle et de Procédure Pénale, nr 1646; Hoyoit de Termicourt : Rev. de Droit Pénal, 193, nr 15);

Overwegende dat de verdediging aanvoert dat de verzwarende omstandigheid van winstbejag niet voorzien was in de eerste dagvaarding en dat dienvolgens de vraag dienaangaande niet ontvankelijk moet verklaard worden; dat hierop dient opgemerkt dat een nieuw onderzoek werd bevolen en dat de Heer Krijgsauditeur voorhoudt dat dit feit ter gelegenheid van het nieuw onderzoek aan het licht kwam;

Overwegende dat de nieuwe dagvaarding de verzwarende omstandigheid voorziet en dat de vroegere en de nieuwe zaak samengevoegd werden om door één enkel vonnis beslecht te worden;

Ten gronde :

Overwegende dat artikel 118bis S.W.B. in zijn eerste en tweede vorm tegen de betichte weerhouden werd omdat hij de politiek en de plannen van de vijand zou gediend hebben;

Dat om zich een juist gedacht te vormen over de al of niet schuldigheid van betichte, het noodzakelijk is te bepalen welk, in de vertakking van zijn activiteit de oogmerken van de vijand waren, of de bedrijvigheid van betichte hem ten dienste was en eindelijk welke de omstandigheden waren waarin eventueel de hulp werd geboden;

Overwegende dat de bezetter op het cultureel plan van meet af aan getracht heeft de benadeligde toestand van de Vlaamse cultuur te beklemtonen en steeds gewezen heeft op de nauwe verbondenheid tussen Duitse en Vlaamse cultuur, wat volgens hem moest brengen tot nauwe samenwerking en verbroedering; dat deze culturele belegering tot niets anders moest leiden dan tot de politieke verovering van de Vlaamse bevolking; dat in dit verband de Propaganda Staffel, uitstraling van het Reichsministerium für Volksaufklärung und Propaganda, als zending kreeg het drijfwerk van alle culturele activiteiten in handen te nemen, deze tot een nauwe samenwerking te leiden en te beletten dat de ene of de andere sector aan deze beslaglegging zou ontsnappen; dat het gevolg hiervan is geweest dat het practisch onmogelijk was openbare vertoningen op touw te zetten zonder onder het Caudijnse juk van de Propaganda Abteilung door te gaan;

Activiteit van de betichte als schouwburgdirecteur te Antwerpen :

Overwegende dat betichte, na uitgeweken te zijn in Frankrijk met zijn gezelschap, terug naar Antwerpen kwam, waar hij het voorwerp uitmaakte van een hevige campagne vanwege de collaborateurs, wegens zijn zagezegde democratische gehechtheid en jodenbegunstiging; dat hij eindelijk toch benoemd werd als directeur van de Koninklijke Nederlandse Schouwburg, door het toenmalig gemeentebestuur, nadat Delius van hem bepaalde beloften afgedwongen had;

Dat betichte de 28e Mei 1942 als directeur-generaal der beide Antwerpse schouwburgen werd benoemd op initiatief van Odiel Daems, met goedkeuring van alle leden van het College van Burgemeester en Schepenen, uitgezonderd Van Roosbroeck, dat in deze benoeming de Duitse overheid zeker niet is tussengekomen, vermits er in den beginne verzet kwam van harentwege;

Overwegende dat betichte bevriend was met de aangestelde van de Propaganda Abteilung, Philipp Vogel, thans Intendant van het Westdeutsches Theater, die een trouwe bezoeker was van de schouwburg en waarvan hij verschillende gunsten bekam;

Overwegende dat een algemeen overzicht van het repertorium tijdens de bezetting tot het besluit leidt dat betichte er in gelukte programma's op touw te zetten, die zeker niet de toeschouwers op gebied van ideologie op het verkeerd pad zullen gebracht hebben, wat bepaald te zijne gunste spreekt;

Dat betichte beweert, om het discrediet van de Propaganda-Abteilung niet op te lopen, een reeks

toegevingen te hebben moeten doen, welke hij alléén beschouwde als een alibi om zijn bedrijvigheid te kunnen voortzetten;

Dat alzo kunnen opgesomd worden : het optreden van Duitse régisseurs, de voorstellingen voor Duitse Wehrmacht, DeVlag, Algemene SS, V.N.V., Dietse Blauwvoetvendels en het opvoeren van een reeks stukken onder de betiteling « Duitse Feestweek », het aanvaarden van subsidies van de Propaganda-Abteilung, het aanvaarden van het tijdschrift « Laagland als d.d. programma »;

Overwegende dat deze zogenaamde toegevingen, hoe onbehaaglijk zij ook voorkomen, door het toenmalig gemeentebestuur soms stilzwijgend, maar meestendeels uitdrukkelijk werden aanvaard, wanneer het lastkohier aan dit bestuur de macht verleende, met natuurlijk het gevaar dat hieraan verbonden was, zich er tegen te verzetten;

Overwegende dat betichte ten laste kan gelegd worden dat hij een exemplaar van « Mijn Kamp » deed uitdelen aan de leden van zijn gezelschap in dato 28 Februari 1942; dat de feitelijke omstandigheden van deze uitdeling de volgende zijn : nadat de uitgeverij Steenlandt een Nederlandse uitgave van « Mijn Kamp » had gedrukt en deze onderneming tot een geweldig fiasco uitliep, wendde zij zich tot de Propaganda Abteilung om gesteund te worden met het gevolg dat de Propaganda Abteilung de aankoop van dit werk aan al de door haar gecontroleerde inrichtingen oplegde;

Optreden van de Koninklijke Nederlandse Schouwburg te Keulen :

Overwegende dat het optreden van het gezelschap van de K.N.S. te Keulen de 27 Juni 1941 eens te meer volgens betichte alléén te wijten is aan de verplichting waarin hij verkeerde ten opzichte van de Propaganda Abteilung zekere aanspraken te verwerven, welke hem zouden toelaten zijn bedrijvigheid als directeur voort te zetten;

Dat de verdediging, anderzijds, laat gelden steunende op de brief van 13 Mei 1941 (Dokumenten, farde III, kaft 2, stuk 17) dat er voor betichte een verplichting bestond, wanneer de brief van 12 Mei 1941 (Dokumenten, farde III, kaft 4, stukken 153-156), wijst, hetgeen de gezonde rede ook betuigt, dat er vroeger met Vogel overleg werd gepleegd nopens deze opvoering;

Dat er eens te meer dient op gewezen dat het gemeentebestuur zijn toelating verleend heeft voor het optreden te Keulen van het technisch personeel van de schouwburg (Dokumenten farde III, kaft 1, stuk 32);

Persoonlijk optreden van de betichte :

Overwegende dat in verschillende omstandigheden betichte ten persoonlijke titel of in verband met zijn ambt van directeur der schouwburgen aangenomen heeft op te treden ter gelegenheid van betogingen of zijn medewerking te verlenen aan zekere schriftwerken die klaarblijkelijk waren ingegeven door bekommernissen van nieuwe orde begunstiging;

Dat betichte tot zes maal toe het woord voerde in 1941 in Duitse universiteiten, namelijk te Keulen, Munster, Hamburg, Berlijn, Freiburg en Leipzig,

waar hij telkens een voordracht hield waarvan de inhoud in vredetijd geen opspraak zou verwekken, maar in tijd van bezetting als minstens ongepast dient bestempeld te worden;

Overwegende dat betichte opgetreden is ter gelegenheid van de Raf Verhulst-viering en er een artikel van een Duits schrijver voorlas, alsook uitreksels van een werk van Raf Verhulst;

Dat hij deel uitmaakte, einde 1942, van een jury voor een prijskamp uitgeschreven door de DeVlag en gelast met de bekroning van Duitse en Vlaamse toneelwerken; dat hij begin 1943 insgelijks lid werd van een jury voor een gelijkaardige prijskamp, uitgeschreven door «Volk en Staat», waar Vlaamse werken moesten bekroond worden, doch dat hij wat later ontslag nam;

Dat hij als voorzitter fungeerde van de openingszitting van de Hanza-kultuurdagen, waar de nauwe verbondenheid der Hanzasteden werd gehuldigd;

Dat betichte verschillende bijdragen liet verschijnen in tijdschriften zoals DeVlag, Laagland, Onze Week, doch dat dient gezegd dat deze bijdragen louter het artistiek standpunt bespraken (zie des-aangaande arrest Krijgshof Gent, 3 Mei 1948);

Dat verder betichte zich leende aan het publiceren van een reeks boeken, betiteld «Het Duitse drama in Vlaanderen», waarnevens de oorspronkelijke Duitse tekst van zekere stukken, de Nederlandse vertaling werd opgegeven;

Eindelijk dat betichte aan de toenmalige directeur van de Academie van Schone Kunsten, de 16 November 1942 een brief liet geworden, waarbij hij liet weten dat jonge kunstenaars werden uitgenodigd als decorontwerpers in Duitsland te gaan werken (Dokumenten, farde III, kaft 6, stuk 9);

Samenvatting :

Overwegende dat in de beoordeling van de bedrijvigheid van een persoon rekening moet gehouden worden met het geheel van zijn activiteit en met de tijdsomstandigheden waarmede hij te kampen had; dat in dit verband moet gezegd worden dat betichte tijdens de bezetting het bijzonderste, het is te zeggen de strekking van zijn repertorium, heeft veil gehouden; dat erop zekere punten toegevingen zijn geweest, die in de geest van hun dader noodzakelijk waren om verder de schouwburg in het leven te houden; dat hij hierin gesteund werd door de stilzwijgendheid of zelfs uitdrukkelijke goedkeuring van het gemeentebestuur;

Overwegende, integendeel, dat het persoonlijk optreden van betichte in zekere omstandigheden, zoals bij voorbeeld zijn voordrachten in Duitsland zijn medewerking aan de Raf Verhulst-hulde, zijn deelneming aan de jury van de prijskamp DeVlag, enz., niet vereist was voor het bereiken van zijn opzet en anderzijds op flagrante wijze de verbroedering, welke de Duitse propaganda betrachtte, in de hand werkte;

Dat betichte hier tevergeefs zoekt voor te houden dat dit noodzakelijk was om zijn werking in de schouwburg door te drijven, maar dat hij zelf moet toegeven dat hij niet verplicht was tot zesmaal toe het woord te voeren in Duitsland en dat hij zich geveild voelde vóór Duitse universiteiten op te tre-

den, dat wijst op een gebrek aan waardigheidszin;

Overwegende dat de eigenlijke werking van betichte, het is te zeggen de inhoud van zijn redevoeringen en artikels, niet zodanig ter sprake komen, maar wel het feit dat hij, een der vooraanstaande figuren der Vlaamse kultuur te Antwerpen, zich leende tot dergelijke betogingen, wat onvermijdelijk aan de bevolking de schijn moest geven of hij hiermede akkoord liep;

Overwegende dat in tijd van oorlog een kunstenaar of een wetenschapsman, meer nog dan een ander, gehouden is zijn vaderlandse plicht te vervullen, omdat hij in het licht der schijnwerpers zijnde, zijn medeburgers kan beïnvloeden;

Overwegende dat betichte aan de ongunstige invloed die hij aldus uitoefende, geen aandacht schijnt verleend te hebben, méér wel aan zijn persoon, zijn familie, zijn schouwburg en zijn kunst;

Toepassing van artikel 118bis van het Strafwetboek :

Overwegende dat de feiten die tegen betichte kunnen weerhouden worden en die hoger vermeld werden, zich allen voordeden vóór de 29 Januari 1943, zodat artikel 118bis S.W.B. vroegere vorm van toepassing is en dat het kwaad opzet vereist is opdat betichte zou veroordeeld worden;

Overwegende dat het kwaad opzet in casu alléén kan bestaan in het voornemen de rechten van de Staat, van de Belgische instellingen of zelf van particulieren aan te randen (zie Hof van Verbreking, 15 December 1947, Journal des Tribunaux, 25 Januari 1948);

Dat nergens deze bedoeling bij betichte te bespeuren is; dat hij misschien wel door individualistische betrachtingen geleid was, dat hij de verderfelijke invloed van zekere zijner betogingen uit het oog verloren of verwaarloosd heeft, doch dat op geen enkel ogenblik het voornemen uitschijnt de Belgische Staat of particulieren te schaden;

Dat al diegenen die met hem toen omgegaan zijn, zowel acteurs als vrienden en relaties getuigen dat hij nooit blijk gaf van Duitsgezindheid, integendeel, dat hij hulp geboden heeft aan arbeidsplichtigen en Israëlieten; dat hij zelf in zekere omstandigheden de bezetter in woorden, zelfs op het toneel beschimpte;

Overwegende aldus dat een voorwaarde, noodzakelijk voor de toepassing van de Strafwet, ter zake niet aanwezig is;

Om deze redenen :

Gezien (.....);

De Krijgsraad,

Rechtdoende op tegenspraak :

Zegt dat het verzet ontvankelijk is voor wat betreft de feiten voorzien door artikel 118bis S.W.B., niet ontvankelijk voor wat betreft de feiten voorzien door artikel 121bis S.W.B.;

Doet het vonnis a quo te niet en opnieuw vonnissende :

Zegt dat de vraag ingeleid door dagvaarding van 28 Juni 1948 niet ontvankelijk is voor wat betreft artikel 121bis S.W.B.; dat zij ontvankelijk is voor de andere feiten;

Voegt samen de zaken ingeleid door dagvaardin-

gen van 4 April 1947 en 28 Juni 1948, hierin begrepen de verzwarende omstandigheid van winstbejag;

En rechtdoende door één enkel vonnis:

Spreekt betichte vrij en stelt hem buiten zaak zonder kosten;

En rechtdoende op de eis van de burgerlijke partij:

Overwegende dat, gelet op het uitgesproken vonnis, de Krijgsraad niet bevoegd is om te oordelen over deze vraag;

Overwegende dat de burgerlijke partij, ten onrechte, verklaart dat zij het voordeel van haar beroep niet zou behouden, indien de Krijgsraad het verzet ten overstaan van de beschikkingen betreffende de burgerlijke partij niet ongegrond zou verklaren;

Om deze redenen:

De Krijgsraad,

Verklaart zich onbevoegd;

Veroordeelt de burgerlijke partij tot de kosten van haar geding.

NOOT: Bovenstaand vonnis is in kracht van gewijsde gegaan.

VREDEGERECHT TE ANTWERPEN

2e Kanton. — 8 April 1948.

Vrederechter: M. Edm. Jans.

Pleiters: Mrs. C. Smeesters en Paul Pollet.

Huur. — Vennootschap. — Mogelijkheid van normale bedrijvigheid. — Zwaarwichtige reden. — Intrekking van huurverlenging.

Wanneer de plaatsen waarover een vennootschap beschikt onvoldoende zijn om hare burelen behoorlijk in te richten, is dit een zwaarwichtige reden om intrekking van huurverlenging toe te kennen.

Van Camp t/ Eerste Gemeenschappelijke kas.

Gezien de voorgaanden der zaak en inzonderheid:

... het verslag van deskundigen Jan Smits en Armand Olieslagers opgesteld de 20 November 1947;

Gehoord partijen;

Gelet op artikelen 2, 34, 37 en 41 der wet van 15 Juni 1935;

Overwegende dat luidens art. 41 van de wet van 31 Juni 1947 deze wet van toepassing is op de bij hare inwerkingtreding hangende zaken;

Overwegende dat aanlegger bijgevolg ambts-halve geniet van de wettelijke huurverlenging;

Overwegende dat verweerster bij tegeneis de intrekking van de huurverlenging eist op grond van de redenen waarop zij oorspronkelijk haar verzet tegen de geëiste huurverlenging steunde, redenen die in ons tussenvonnissen omschreven werden (1).

Overwegende dat de deskundigen besluiten dat het hun onontbeerlijk toeschijnt dat verweerster over de door aanlegger betrokken plaatsen zou

beschikken, zelfs indien geen andere uitbreiding harer werking in het vooruitzicht gesteld zijn;

Overwegende dat de besluiten van de deskundigen als gegrond voorkomen;

Overwegende dat echter aanlegger opwerpt dat, sedert het neerleggen van het deskundig verslag, de toestand grondig veranderd is, dat inderdaad tengevolge van het vertrek een ander huurder de maatschappij SACAF de eerste verdieping van het gebouw geheel vrij gekomen is;

Overwegende dat uit het deskundig verslag blijkt dat niettegenstaande dit vertrek de plaatsen waarover verweerster thans beschikt nog ontoereikend blijven voor hare bedrijvigheid;

Overwegende dat in die omstandigheden de redenen door verweerster ingeroepen voldoende zwaarwichtig zijn om de intrekking van de huurverlenging waarvan aanlegger geniet te rechtvaardigen;

Om deze redenen:

Wij, Vrederechter, verklaren de hoofdeis ongegrond;

Rechtdoende op de tegeneis verklaren de huurverlenging ingetrokken en machtigen tot uitdrijving;

Verklaren tegenwoordig vonnis uitvoerbaar niettegenstaande alle verhaal en zonder borg.

(1) Dit tussenvonnissen van 13 Februari 1947 is op de volgende manier gemotiveerd.

Overwegende dat verweerster beweert een instelling van openbaar nut te zijn en recht te hebben op het voordeel van art. 10 der Besluit-wet van 12 Maart 1945.

Overwegende dat, naar verweerster verklaart, zij begrijpt:

1) een organisme groeperend verschillende kassen en mutualiteiten uitgaande de ene van het privaat initiatief en andere afhangende van het Ministerie van Arbeid en Sociale Voorzorg.

2) een sociale dienst;

3) een centrum voor beroepsoriëntering;

4) een geneeskundig centrum.

Overwegende dat art. 10 onder ander beschikt, dat de huurverlenging de uitoefening van het recht der openbare besturen om onroerende goederen die hun toebehoren te bestemmen voor een dienst van algemeen belang niet kan in de weg staan.

Overwegende dat openbare instellingen en zelfs instellingen van openbaar nut kunnen gelijkgesteld worden met openbare besturen.

Overwegende dat zekere kassen die ingericht zijn in de schoot van verweerster, en die voor doel hebben gelden te innen van particulieren en ze over te maken aan de staat en wederkerig kunnen aangezien worden als instellingen van openbaar nut, dit niet het geval is voor verweerster wier bedrijvigheid zich veel verder uitstrekt, immers haar doel is in het algemeen werkgevers en werknemers bij te staan in de vervulling van hunne sociale plichten.

Overwegende dat verweerster bijgevolg niet kan genieten van het voordeel van art. 10.

Overwegende dat de uitbreiding van hare bedrijvigheid echter desgevallend een zwaarwichtige reden zou vormen die de weigering van de huurverlenging aan hare huurders zou rechtvaardigen, des te meer daar deze bedrijvigheid grotendeels toe te schrijven is aan de aanzienlijke uitbreiding der sociale wetgeving.

Overwegende dat zulks nochtans slechts het geval

zou zijn indien de plaatsen waarover zij beschikte onvoldoende zouden zijn en het verweerster onmogelijk zou zijn hare burelen behoorlijk in te richten zonder aanspraak te maken op de plaatsen door aanlegster betrokken.

Overwegende dat slechts een deskundig onderzoek zal toelaten dit vast te stellen.

Om deze redenen (benoemen deskundigen...)

BIBLIOGRAPHIE

VAN GOETHEM Fernand. — **Sociaal recht.** — De Belgische Wetboeken, tweetalige uitgave. — Brussel, Huis Ferdinand Larcier. 1948.

De uitgave der tweetalige wetboeken ondernomen door de Firma Larcier heeft een buitengewoon groot succes gekend. Deze uitgaven mogen voorzeker voor de rechtspractijk in het Vlaams gedeelte van het land als volstrekt onmisbaar worden bestempeld en sinds geruime tijd werd naast de uitgave op het gebied van het burgerlijk recht en het strafrecht, de publicatie verwacht van de belangrijke wetten en besluiten op de andere gebieden van het recht.

Thans is het deel der tweetalige Belgische Wetboeken verschenen gewijd aan het sociaal recht. Niemand was beter aangewezen dan Prof. Fernand Van Goethem om deze uitgave te verzorgen.

Men vindt in dit boek alle enigszins belangrijke wetten en besluiten betreffende de arbeidsreglementering, het arbeids- en bediendenkontrakt, het jaarlijks verlof en de kindertoelagen, de organisatie van het bedrijfsleven, de pensioenen, de sociale scheidsrechtelijke organisaties, de sociale verzekeringen, de werkloosheid, enz.

Het is een uitgebreid domein waarop het zeer moeilijk is zich nauwkeurig rekenschap te geven van de laatste stand der wetgeving. De teksten die in dit boek worden gepubliceerd zijn volledig op de hoogte van de jongste wijzigingen en het werk zal dan ook de grootste diensten bewijzen niet alleen aan de juristen, maar ook aan de vele sociale werkers die bij het sociaal recht en zijn toepassing zijn betrokken.

BAUDHUIN Fernand. — **Précis de finances publiques.** — Première partie : Budget, Dépenses, Organisation financière. — Brussel, Etablissements Emile Bruylant. — 1948.

De eerste uitgave van het werk van Prof. Baudhuin over de publieke financiën verscheen in 1942. Het werk heeft zo grote belangstelling gewekt in brede kring dat drie achtereenvolgende nieuwe drukken vereist waren.

Thans verschijnt een tweede uitgave van het eerste deel, volledig herwerkt en op de hoogte van de laatste gegevens van de behandelde stof.

Dit eerste deel behandelt het budget van de staat, de staatsuitgaven, het financieel beheer en de lokale financiën. De auteur doet zelf uitschijnen in zijn voorrede dat het hier geen uitgebreid leerboek geldt, dienstig voor specialisten, doch een elementair handboek, hoofdzakelijk bestemd voor de studenten die zich voor het eerst in de behandelde stof willen inwerken. Het geeft dan ook enkel het essentieelste, doch op zulke klare en overzichtelijke wijze dat het domein der publieke financiën, dat meestal voorkomt als voorbehouden aan enkele zeldzame specialisten, volko-

men vertrouwd wordt aan degenen die kennis nemen van dit uitstekend werkje.

Er bestaat geen twijfel dat deze nieuwe bewerking in de breedste kringen belangstelling zal vinden en wij drukken de hoop uit dat ook de nieuwe uitgave van het tweede deel spoedig zal verschijnen.

BALIELEVEN

VLAAMS PLEITGENOOTSCHAP TE BRUSSEL

In het Comité van het Pleitgenootschap te Brussel werden verkozen voor het gerechtelijk jaar 1948-1949: Voorzitter: Mr W. Verougstraete; Onder-Voorzitters: Mrs M. Van Hemelrijck en H. Fayat; Leden: Mrs A. Boon, I. De Vis, Jan Lindemans, Raymond Nossent, Raport, Steghers, Thienpont, Van Cauwelaert, Van Obberghen en Mej. M. Willems.

Tot blijk van hun waardering hebben de leden eenstemmig Mr W. Thelen, deken der leden van het Pleitgenootschap, tot erevoorzitter uitgeroepen.

Na de verkiezing heeft het nieuw bestuur zich begeben naar het monument Braffort te Wambeek waar de voorzitter een krans neerlegde ter nagedachtenis van de betreurde stafhouder.

De plechtige openingszitting voor het gerechtelijk jaar is vastgesteld op Zaterdag 11 December. De openingsrede te houden door Mr Jan Lindemans heeft als onderwerp: « Rechtszeden en Moderne Beschaving ».

MEDEDELINGEN

HULDE-ALBUM FERNAND DE VISSCHER

Ter gelegenheid van de viering van zijn dertigjarig professoraat in Januari 1949, zal aan de bekende romanist, Fernand De Visscher, door zijn collega's en vrienden uit binnen- en buitenland een hulde-album worden aangeboden. Eerst hoogleraar aan de Universiteit te Gent (1919-1932), daarna aan de Facultés Catholiques te Rijsel (1932-1936), is hij sinds 1936 verbonden aan de Universiteit te Leuven, terwijl hij, sinds twee jaren, terzelfdertijd bestuurder is der Academia Belgica te Rome. Gedurende vele jaren gaf hij ook een vrije cursus van romeins staatsrecht aan de Rechtsfaculteit te Parijs. Hij is lid der Kon. Academie van België en der Academia dei Lincei te Rome, terwijl hij tot Doctor honoris causa werd benoemd van o.a. de Universiteiten te Parijs en Grenoble.

Het is een onbegonnen werk zijn vele publicaties te vermelden op het gebied van het Romeinse recht; noemen wij slechts de studies over de *res mancipi*, de *auctoritas*, de *fur manifestus*, het stadsrecht, en zijn verschillende studies over juridische epigraphie.

Prof. F. De Visscher is ook secretaris-generaal van het Instituut voor Internationaal Recht.

In 1942 stichtte hij te Brussel de « Société d'Histoire des Droits de l'Antiquité », waartoe na de bevrijding de romanisten van geheel West-Europa toetraden en die zeer belangrijke congressen hield in 1945, 1947 en 1948. In 1947 werd dit werk bekroond door de oprichting van de « Revue des Droits de l'Antiquité ».

L. Th. M.

REVUE TRIMESTRIELLE DE DROIT COMMERCIAL

Onder leiding van Jean Escarra, hoogleraar aan de universiteit te Parijs, en van Roger Houin, hoogleraar aan de universiteit te Rennes, is onlangs een driemaandelijks tijdschrift voor handelsrecht, onder bovengenaamde titel, opgericht. Het wordt uitgegeven door de « Librairie du Recueil Sirey » te Parijs en het jaarabonnement voor de eerste jaargang (1948) bedraagt 1400 Franse frank.

Het « Avertissement » van Jean Escarra, waarmee de eerste aflevering aanvangt, kan hier bijna geheel worden overgeschreven, omdat het eensdeels de problematiek van het moderne handelsrecht, anderdeels de opzet van stichters en uitgever duidelijk doet kennen :

« L'évolution du droit commercial sous l'influence de l'intervention sans cesse croissante de l'Etat, phénomène déjà sensible avant la dernière guerre mondiale, n'a fait que s'accélérer depuis 1940. A des degrés divers, cette constatation est vraie pour la plupart des pays. Au-dessus des controverses qui mettent aux prises les partisans de la liberté et ceux du dirigisme, le juriste doit constamment faire le point. Et s'il ne lui est guère possible de modifier le cours des faits, il lui appartient, ceux-ci étant acquis, de mettre les ressources d'une critique objective au service d'un meilleur aménagement des institutions. Les techniques nouvelles comme celle de la nationalisation de certaines entreprises, pour ne citer que cet exemple, exigent un effort de construction qui, devant la carence du législateur, ne peut venir que de la jurisprudence, guidée par la doctrine. De multiples problèmes sont aujourd'hui posés qu'ignoraient les commercialistes du XIXe siècle, au temps où le droit commercial, dans le cadre d'une économie libérale, pouvait être décrit comme un droit « éminemment contractuel ».

C'est pour rassembler les données de ces problèmes, les classer, déterminer leurs formules précises, élaborer leurs solutions, qu'il a paru opportun de créer cette *Revue trimestrielle de droit commercial*. L'ambition de ses fondateurs et de son éditeur est d'en faire un instrument de travail aussi indispensable aux juristes qu'aux praticiens. A cet effet une présentation vivante et moderne a été mise au point. En dehors des études de doctrine, la revue contiendra régulièrement des chroniques consacrées aux diverses branches du droit commercial largement conçu, c'est-à-dire du droit des affaires. Dans chacune de ces chroniques, l'analyse des textes législatifs et réglementaires, des décisions de jurisprudence et des principaux ouvrages, articles et notes intéressant une matière déterminée s'accompagnera d'une synthèse permettant aux lecteurs de suivre régulièrement le mouvement des faits et des idées.

Avant tout organe d'information, la revue accueillera libéralement les articles de fond de toute tendance. Les systèmes étrangers de droit commercial, le droit commercial international seront largement représentés, la méthode comparative étant particulièrement féconde en notre discipline. Enfin la pratique commerciale, les techniques élaborées par les intéressés, surtout dans le domaine des sociétés et des opérations de crédit, seront exposées par des spécialistes qualifiés. »

De twee reeds van de pers gekomen afleveringen (nr 1, januari-mars, 1-207; nr 2, april-juni, p. 209-355) tonen aan, dat dit nieuwe Franse tijdschrift een waardevolle plaats zal innemen naast de *Revue trimestrielle de droit civil* en dat het evenals dit laatste, wellicht nog meer, ook aan de niet-Franse juristen grote dien-

sten zal bewijzen. Als bijdragen zijn in deze twee afleveringen opgenomen : een bericht van Jean Escarra over de herziening van het wetboek van koophandel : A propos de la révision du code de commerce (p. 3-7); Le secret professionnel du banquier en droit français et en droit comparé door Pierre Gulphe (p. 8-54); la loi inconstitutionnelle du 4 septembre 1947 sur la domiciliation obligatoire des effets de commerce door prof. R. Houin (p. 209-223); Une source du code de commerce : le projet Miromesnil door P. Reulos (p. 224-229); La réforme de la législation des magasins généraux (ordonnances et décrets du 6 août 1945) door Jean Sekutowicz (p. 230-244).

Wij geven hierna de verschillende « chroniques de législation et de jurisprudence » en de namen der bewerkers om het belang en de praktische bruikbaarheid van dit nieuwe tijdschrift te onderlijnen.

I. Organisation générale du commerce : 1° actes de commerce, commerçants, fonds de commerce door A. Jauffret; 2° Tribunaux de commerce et procédure commerciale door M. Boitard; 3° Organisation administrative et professionnelle du commerce door G. Liet-Veaux.

II. Sociétés commerciales : 1° sociétés en général door J. Rault; 2° sociétés spéciales door D. Veaux.

III. Crédit et titres de crédit : 1° effets de commerce door R. Houin; 2° Banque et opérations de banque door M. Schlogel; 3° valeurs mobilières, bourses et opérations de bourse door P. Masson.

IV. Contrats commerciaux door J. Hémard.

V. Faillites et liquidations judiciaires door R. Houin.

VI. Droit maritime door M. de Juglart et J. Chas-seriaux.

VII. Droit pénal des affaires door P. Bouzat.

VIII. Régime fiscal du commerce par M. Chappaz.

IX. Droit international de commerce door R. Plaisant.

Een uitvoerige bibliografie, waarin ook buitenlandse werken bondig zijn besproken, besluit elke aflevering. (p. 185-207; p. 344-355) P.J.

TIJDSCHRIFTEN

Nederlands Juristenblad. — Afl. 41 van 27 November 1948.

Mr. G. C. M. Van Nijnatten, De ontzetting van rechten in de bijzondere rechtspleging. — Prof. Mr. J. M. Van Bemmelen, Vergadering van de Vereniging voor strafrechtsspraak op 13 November 1948. — Mr. W. Hugenholtz, Art. 50 Jachtwet en Dierenbescherming. — Mr. P. C. Van Straalen, De wijziging van art. 11 der Provinciale Wet. — Mr. G. Van Ginsbergen, Echtscheidingen in Curaçao. — Mr. J. M. Polak, Rondom art. 265 lid 2 B. W.

Weekblad voor Privaatrecht, Notaris-Ambt en Registratie. — Nr. 4062 van 27 November 1948.

Prof. Dr. P. J. A. Adriani, De nieuwe Successiewet. — Mr. G. J. H. Kuyk, Het wetsontwerp Rechtshandelingen landbouwgronden. — Mr. L. I. De Winter, Internationaal Privaatrecht.

Tijdschrift voor Sociaal Recht en van de Arbeids-rechten. — Nr. 6.

Th. Willems, Het vonnisvullend bureel. — Rechtspraak.

Revue générale des Assurance et des Responsabilités. — Juli-Augustus en September 1948 Nr. 7. Rechtspraak.